

KI-notat nr.: 4/2012 - Bakgrunn for vedtak

Søker/sak:	Fister Smolt AS/Økt regulering av Hetlandsvatnet og redusert minstevannføring i Fisteråna	
Fylke/kommune:	Rogaland/Hjelmeland	
Ansvarlig:	Gry Berg	Sign.: <i>Gry Berg</i>
Saksbehandler:	Frank Jørgensen	Sign.: <i>Frank Jørgensen</i>
Dato:	08 MAI 2012	
Vår ref.:	201005179 - 19	
Sendes til:	Søker og alle som har uttalt seg til saken	

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no

Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
0827 10 14156

Søknad om tillatelse til økt regulering av Hetlandsvatnet og redusert minstevannføring i Fisteråna i Hjelmeland kommune, Rogaland fylke

Innhold

Sammendrag	1
Søknad	4
Høring og distriktsbehandling	5
Søkers kommentar til høringsuttalelsene	14
Norges vassdrags- og energidirektorats (NVEs) merknader	19
NVEs vurdering	22
NVEs konklusjon	28

Sammendrag

Søknaden gjelder tillatelse etter vannressursloven § 8 til økt regulering av Hetlandsvatnet og redusert slipp av minstevannføring i Fisteråna.

Tiltaket ligger i Hjelmeland kommune i Rogaland. Nedbørfeltet for inntaket til settefiskanlegget er beregnet til 11,8 km². Inntak og inntaksrør er allerede etablert og det er ikke planlagt å etablere nye rør for å øke kapasiteten. Settefiskanlegget har i dag et vannuttak på inntil 330 l/s (19,8 m³/min) og gjennomsnittlig uttak over året på 260 l/s (15,6 m³/min). Selskapet planlegger ikke å øke vannuttaket ytterligere. De tekniske inngrepene er allerede etablert og har en konsesjon etter vannressursloven gitt av NVE 18. februar 2004, og det søkes nå om en utvidelse av reguleringen samt redusert slipp av minstevannføring for å sikre mer vann i kritiske perioder av året. Selskapet planlegger å søke fylkeskommunen om å utvide produksjonen av sjødyktig smolt fra 2,4 til 5 millioner stk. NVE er oppmerksom på at selskapet allerede sliter med å få nok vann til dagens produksjon. Utvidelsen vil i følge konsekvensvurderingen baseres på økt bruk av UV-behandlet sjøvann og resirkuleringsteknologi.

De største konfliktene er knyttet til fraføring av vann fra elvestrengen der det er registrert en forekomst av elvemusling. Fra naturens side er også Fisteråna et anadromt vassdrag. Det er likevel ikke registrert anadrom fisk i vassdraget i følge konsesjonssøknaden. Dette skyldes ei fiskesperre, som er etablert uten tillatelse fra offentlige myndigheter, nede ved settefiskanlegget. I Hetlandsvatnet er de største konfliktene knyttet til fiske og friluftsliv. En økt regulering vil også kunne påvirke gyteforholdene for fisk i innløps- og utløpsbekker.

Hjelmeland kommune mener at redusert minstevannføring og økt regulering som omsøkt helt klart vil ha konsekvenser for både Hetlandsvatnet og Fisteråna. En økt regulering av Hetlandsvatnet vil kunne svekke gyteforholdene i innløpsbekkene til vatnet. Et annet punkt som blir påpekt igjennom uttalen er de negative konsekvensene for landbruket. Hjelmeland kommune mener at konsekvensutredningen som er lagt ved konsesjonssøknaden er mangelfull. Kommunen er også kritisk til at konsulentene mener at endret vannføring ikke vil ha innvirkning på ørret verken i bekken eller vatnet. Mulige konsekvenser for landbruk og gyteforhold bør undersøkes ytterligere før kommunen kan ta stilling til saken. Kommunen ber også NVE om følge opp fjerning av fiskesperren i vassdraget da de mener at dette er NVEs plikt.

Fylkesmannen i Rogaland mener at det ikke bør gis tillatelse til ytterligere senking samt redusert vannføring. Fylkesmannen stiller også spørsmål ved dagens konsesjon da det kan virke som om selskapet allerede har for lite vann i forhold til dagens drift av anlegget. I konsekvensvurderingen som er lagt ved søknaden er konsekvensene for biologisk mangfold, inkludert fisk og ferskvannsbiologi vurdert til å være ubetydelige. Fylkesmannen mener denne vurderingen er direkte feil. Fylkesmannen påpeker at det er registrert gode tettheter av elvemusling i Fisteråna, en art som er vurdert til å være sårbar i Norsk rødliste samt at arten er foreslått som prioritert art etter § 23 i naturmangfoldloven.

Naturvernforbundet i Rogaland mener at tiltaket vil få så store konsekvenser for sjørørret og elvemusling at økt regulering og redusert minstevannføring ikke kan aksepteres.

Norges Jeger og Fiskeforbund i Rogaland anbefaler at det ikke gis konsesjon som omsøkt. Forbundet stiller seg kritisk til at fiskesperren i vassdraget fortsatt ikke er fjernet slik det står i gjeldende konsesjonsvilkår fra 18. februar 2004, der konsesjonssøker ble pålagt å fjerne fiskesperren. I tillegg har forbundet sendt inn billedokumentasjon på tørrlegging av elveleiet og krever at NVE følger opp slike forhold. NJFF påpeker at konsekvensvurderingen er høyst mangelfull. De mener også at påstandene er direkte feilaktige. De mener at det bør stilles langt strengere krav fra NVE når det gjelder slike rapporter. Forbundet gjør oppmerksom på at vassdraget er et større anadromt bekkevassdrag med fin kantvegetasjon og gode gyteforhold. I tillegg innehar vassdraget den rødlistede arten elvemusling, en art som er kjent siden 1745 i Fisteråna. Når det gjelder økt regulering mener forbundet at en ytterligere senking vil klart påvirke innløpsgytebekkene i Hetlandsvatnet. NJFF påpeker at konsesjonssøker refererer til at det ikke er brukerinteresser knyttet til Hetlandsvatnet. Dette er i følge forbundet åpenbart ikke riktig da vatnet er et populært fiskevann.

Hjelmeland vekst uttaler seg på vegne av næringslivet. De er derfor veldig positive til lokal verdiskaping og en økning med 8-10 nye årsverk knyttet til en ev. utvidelse.

Odd Steinar Eide er grunneier og stiller seg kritisk til privatrettslige forhold. Han påpeker at de er tre grunneiere som har eiendom som grenser ned mot Hetlandsvatnet som ikke har skrevet under noen privatrettslig avtale med Fister Smolt. Han stiller også spørsmål om Hetlandsvatnet Grunneierlag har fullmakt fra alle grunneierne til å skrive under en privatrettslig avtale med Fister Smolt. De har ikke skrevet under en slik fullmakt. Eide gjør også oppmerksom på fiskeinteressene knyttet til Hetlandsvatnet og at vatnet ble tildelt midler av Fylkesmannens miljøvernavdeling til spesiell overvåkning av gode fiskevann.

Eksisterende regulering og vannuttak fremstår i dag som tidvis skjemmende for landskapsbildet og har med stor sannsynlighet påført det biologiske mangfoldet i vassdraget ulemper. Det er spesielt fiskesperren og redusert vannføring i Fisteråna som har påført skade på miljøet. Økt regulering av Hetlandsvatnet og redusert slipp av minstevannføring vil påføre vassdraget ytterligere negative konsekvenser for temaene landskap og biologisk mangfold. Det er registrert konflikter til dagens regulering av Hetlandsvatnet og en økt regulering vil forsterke disse.

NVE mener at en tillatelse til økt regulering og redusert slipp av minstevannføring fra Hetlandsvatnet ikke kan aksepteres med tanke på de allmenne interessene knyttet til vassdraget. Det er særlig elvemusling og anadrom fisk som vil bli negativt påvirket.

Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra Fister Smolt AS, datert 19.10.2010:

"Fister Smolt AS (reg.nr. R/Hm 004) søker etter vannressurslovens § 8, om tillatelse til:

- *Regulering av Hetlandsvatnet mellom kote 45,3 (LRV) og 46,4 (HRV),*
- *Gjennomsnittlig månedlig vannuttak på maksimalt 330 l/s*
- *Gjennomsnittlig årlig vannuttak på 260 l/s*
- *Slipp av minstevannføring på 40 l/s i Fisteråna, tilsvarende alminnelig lavvannføring."*

Hoveddata hentet fra søknaden

"TILSIG		Hovedalternativ
Nedbørfelt	km ²	11,8
Årlig tilsig til inntaket	mill. m ³	31,28
Spesifikk avrenning	l/s/km ²	84
Middelvannføring	m ³ /s	0,992
Alminnelig lavvannføring	l/s	42
5-persentil sommer (1/5-30/9)	m ³ /s	0,34
5-persentil vinter (1/10-30/4)	m ³ /s	0,37
Settefiskanlegget		
Inntak	moh.	46
Avløp	moh.	0
Lengde på berørt elvestrekning	km	1,4
Brutto fallhøyde	m	46
Slukeevne, maks	m ³ /min	20
Tilløpsrør, diameter	mm	400
Tilløpsrør, diameter	mm	225
Antall sjødyktig smolt	Stk/tonn	5 mill/500 tonn
MAGASIN		
Magasinvolum	mill. m ³	2,42
HRV	moh.	46,4
LRV	moh.	45,3

Høring og distriktsbehandling

NVE har mottatt følgende høringsuttalelser til søknaden:

Hjelmeland kommune har i kommunestyremøte den 15.03.2011 vedtatt følgende:

[...]

"FSK-045/11 Vedtak

Konsekvensutgreiinga som er lagt til grunn i søknaden er mangelfull.

- *Konsekvensar for landbruk og gyteforhold for fisk må greiast ut.*
- *Det må stillast krav om rensing av utløpet for å unngå attgroing.*
- *Moglege erosjonsproblem må sikrast.*
- *Konsekvensar for amfibier og europeisk ål, må greiast ut.*

[...]

Samandrag:

Ei nedtapping på ytterlegare 0,5 meter i Hetlandsvatnet og meir enn ei halvering av minstevassføringa vil heilt klart ha konsekvensar for vatnet og elva. Rådmannen meiner desse konsekvensane fører med seg så små skadar at ein vil tilrå den omsøkte konsesjonen. Ein vil vidare be NVE fylgje opp saka vedrørande fiskesperra i elva då dette er deira plikt.

Fakta:

Fister Smolt AS søker NVE om tillating til regulering og uttak av vatn i Hetlandsvatnet på Fister. Dette i samband med eventuell utviding av settefiskanlegget. Det søkast om regulering med 1,1 meter og redusert minstevassføring frå 100 l/s hele året til 40 l/s hele året. Tiltaket medfører ikkje nye tekniske inngrep i vassdraget. Saka er på offentleg ettersyn/høyring.

Settefiskanlegget har dei tekniske installasjonane på plass i form av røyr og inntak. I praksis vil den omsøkte reguleringa føre med seg ei yterlegare nedtapping på 0,5 meter.

Lover, føresegner, rundskriv:

NVE skal handsama saka i trå med vannressurslova.

Økonomiske konsekvensar:

Ein har ikkje vurdert dei økonomiske konsekvensane

Gjeldande planar, retningslinjer og vedtak:

Settefiskanlegget har ein konsesjon i dag, og det er ei utviding av denne det søkast om.

Vurdering og konklusjon:

Fister Smolt as har fått konsulentfirmaet "Rådgivende biologer" til å utarbeida ein rapport om konsekvensane tiltaket kan få Rådmannen vil legge vekt på dei tema som er av interesse for ålmenta. Ålmenta nyttar Hetlandsvatnet til fiske og fritidsaktivitetar som bading og skeising.

Størst vassforbruk vil settefiskanlegget få i september/oktober, men det er i perioden juni til september at ein kan oppleve mest minstevassføring. Ein må rekne med at nedtapping til minstevassføring vil skje hyppigare og over lengre periodar enn før. Under vinteren ser ein likevel inga grunn til at islegging vil endra seg frå dagens situasjon. Under sommaren må ein rekne med ei yterlegare nedtapping på 0,5 meter som vil vera synleg, då meir stein kjem i dagen. Ein ser ikkje føre seg at dette vil medføre seg store strender, då vatnet fort vert djupt ut frå kantane. Rådmannen konkluderar med at konsekvensane for friluftaktivitetar som skeising og bading er relativt små.

Lakseregisteret har ikkje gjort registreringar av anadrome bestandar i elva. Dette fordi elva har vore stengt helt, eller delvis oppgang av anadrom fisk sidan 1600 talet. Stenginga har vore i samband med sagbruk, kraftverk og i 1979 vart det satt opp ei fiskesperre 70 meter oppe i elva. I konsesjonen som vart gitt i 1980 står det at fiskesperra skulle fjernast. Dette er ikkje gjort av ulike årsaker som ein ikkje vil gå nærare inn på i denne saka. Dette er ein sak mellom NVE og konsesjonæren. "Rådgivande biologar" konkluderar med at elva kunne ha vore brukbar for oppgang av sjøaure.

Elva vart inventert/el-fisket i oktober 2008. Ein fann då nokre laks og aureungar nedanfor fiskesperra og noko meir aure ovanfor sperra. "Rådgivande biologar" konkluderar med at auren over fiskesperra er stasjonær. Det konkluderast i rapporten at endra vassføring ikkje har innverknad på auren verken i bekken eller i vatnet. Rådmannen vil trekke dette noko i tvil når det gjeld levekår for auren i bekken, og moglegheita auren i vatnet har for å gyta i bekk som renn inn.

Fordelen med utvida produksjon på settefiskanlegget vil vera styrka lokalt næringsgrunnlag og bidrag til sikring av lokale arbeidsplassar. Anlegget leverer all sin smolt til matfiskanlegg i regionen.

Ei nedtapping på ytelegare 0,5 meter i Hetlandsvatnet og meir enn ei halvering av minstevassføring, vil heilt klart ha konsekvensar for vatnet og elva. Rådmannen meiner desse konsekvensane fører med seg så små skadar at ein vil tilrå den omsøkte konsesjonen. Ein vil vidare be NVE fylgje opp saka vedrørande fiskesperra i elva då dette er deira plikt.

Nye opplysningar i saka:

Brev frå Haver Advokatfirma ANS v, Tor Haver, mottatt 17.02, på vegne av grunneigarane Odd Steinar Eide, Ottar Bjørkeland og Joar Hauge vart delt ut i FSK-møte 18.02.11.

Kommunen har og motteke kopi av brev til NVE frå Odd Steinar Eide 23'02'11'

Grunneigarane påpeiker manglar i saksutgreiing til FSK møte 18.02.11 Dette er nærare kommentert under "vurdering og konklusjon".

Vurdering og konklusjon:

Ved søknad om regulering av vasstand vil det alltid vera positive og negative konsekvensar. Desse må settes opp mot kvarandre i eit rekneskap. Dersom ikkje alle konsekvensane er kartlagt har ein ikkje godt nok grunnlag til å ta standpunkt i saka.

Rådmannen kan ikkje ta stilling til skjønnnet som vart halde i 1982 eller konsesjon som er gitt frå NVE. Dette er noko NVE må avklara med grunneigarar og rettshavarar.

Rådmannen har i saksutgreiing til førre møte nemnt at gyteforhold i bekkar som renn inn i Hetlandsvatnet kan verte svekka. Dette er ytleigare forsterka i brev frå advokat/grunneigarar. Lav vasstand gjer at auren ikkje får gå opp i bekkane og gyta.

Det andre punktet som er trekt fram i brevet er konsekvensane for landbruket. Grunneigarane er bekymra for at den lave vasstanden medfører at utløpet gror att. Det vil då ved store nedbørmengder verta flaum som står innover dyrka mark. Rådmannen ser dette som alvorleg og noko som må utredast meir. Dersom det vert gitt konsesjon, må det vera ein føresetnad at det vert sett krav til reinsking i utløpet.

Forslag til vedtak:

Konsekvensutgreiinga som er lagt til grunn i søknaden er mangelfull. Moglege konsekvensar for landbruk og gyteforhold må greiast ut før kommunen kan ta stilling til tiltaket. Vidare uttale til søknaden kjem fram fra saksutgreiingane i denne saka (FSK møte 18.02.11 og 15.03.11)."

Fylkesmannen i Rogaland uttaler følgende i brev av 10.03.2011:

"Fylkesmannen i Rogaland mener at det ikke bør gis tillatelse til økt regulering av Hetlandsvatnet og redusert minstevannføring i Fisteråna, Hjelmeland kommune. Tiltaket berører viktige allmenne interesser.

Fylkesmannen stiller også spørsmål ved de hydrologiske forutsetningene som også lå til grunn for tildeling av gjeldene konsesjon i 2004. Slik Fylkesmannen ser det er det selv med dagens konsesjon/produksjon trolig for lite vann tilgjengelig.

Viser til oversendelse fra NVE, datert 18. november 2010, med vedlagt søknad fra Marin Harvest Norway AS (Fister Smolt AS) om konsesjon for vannuttak og regulering av Hetlandsvatn i Hjelmeland kommune.

Marin Harvest Norway AS har i konsesjon datert 18. februar 2004 tillatelse til å regulere Hetlandsvatnet 30 cm opp og 30 cm ned ut i fra normalvannstand. Det skal slippes en minstevannføring på 100 l/s i Fisteråna. De har tillatelse til et månedlig vannuttak på maksimalt 330 l/s og 260 l/s som årsmiddel.

Fister Smolt AS ønsker nå å øke sin produksjon av settefisk fra 2,4 til 5 millioner sjødyktig settefisk. På bakgrunn av dette søkes det om å øke reguleringen av Hetlandsvatnet med en halv meter samtidig som minstevannføringen som slippes i Fisteråna reduseres til 40 l/s.

Fylkesmannens vurdering

Hydrologi: Fylkesmannen stiller seg spørrende til de hydrologiske vurderingene som ligger til grunn for søknaden. I konsesjonssøknaden oppgis en gjennomsnittlig vannføring på 0,992 m³/s i utløpet av Hetlandsvatnet. Avløpet fra Hetlandsvatnet er imidlertid kun 0,389 m³/s (NVE-tall), tilsvarende 39 % av hva som er lagt til grunn i søknaden (se eget notat vedlagt). Da disse hydrologiske beregningene også ble lagt til grunn ved forrige konsesjonsrunde stiller Fylkesmannen også spørsmål ved om det er tilstrekkelig vann tilgjengelig til dagens vannuttak. Fylkesmannen ber NVE vurdere dette.

Biologisk mangfold: I konsekvensvurdering vedlagt søknaden er konsekvensene for det biologiske mangfoldet, inkludert fisk og ferskvannsbiologi, vurdert til å være ubetydelige. Fylkesmannen mener denne vurderingen er direkte feil. På den berørte strekningen i

Fisteråna er det registrert gode tettheter av elvemusling (Ledje 1996, Ambio 2008). Elvemusling er i den norske rødlista for trua arter vurdert som sårbar (kategori VU). I tillegg er elvemusling foreslått som en prioritert art etter § 23 i naturmangfoldloven. Det er også utarbeidet en egen handlingsplan for elvemusling som blant annet har som mål at alle nåværende bestander skal opprettholdes eller forbedres. På bakgrunn av dette bør verdien på den berørte elvestrekningen settes til stor verdi (ikke liten). På landsbasis er antall elvemuslinglokaliteter redusert med mer enn 30 % etter 1900. For mange muslingbestander er det problemer med rekrutteringen, dette ser også ut til å være tilfelle for bestanden i Fisteråna.

Viktige trusler mot elvemuslingen i Fisteråna som følge av regulering/vannuttak:

- *Redusert vannføring med mulig tørrlegging og/eller innfrysing av elvemusling som resultat.*
- *Økt sedimentasjon i vassdraget som følge av økt erosjon i strandsonen (regulering), redusert vannføring i vassdraget og færre flommer. Dette kan føre til nedslamming av bunnsubstratet hvor elvemuslingen lever. Tilførsel av finstoff tetter igjen substratet slik at det blir mindre egnet som oppvekstområde for yngre elvemusling som ligger nedgravd i grusen (redusert vannutskifting).*
- *Mangel på vertsfisk. Elvemuslingen har et obligatorisk stadium på enten laks eller aure (trolig aure i Fisteråna, men ikke undersøkt). Det er derfor viktig å sikre gode forhold for rekruttering av både laks og aure i vassdraget (se eget avsnitt om fisk under).*

Det er verdt å merke seg at det ved undersøkelsene i 1996 og 2008 ble funnet uvanlig mange døde skjell. Ved undersøkelsene i 2008 var hele 24 % av de registrerte muslingene døde. I en sunn bestand vil en normalt ikke finne mer enn 1 til 3 % døde skjell ved denne typen undersøkelser (Bjørn Meidell Larsen, NINA pers. med). Disse resultatene viser at det i Fisteråna er unormalt høy dødelighet i vassdraget. Bakgrunnen for dette er ikke kjent, men kan skyldes episoder med svært lav vannføring. Fylkesmannen har mottatt flere meldinger om at det i perioder har vært svært lav vannføring i vassdraget.

Fisk: Redusert vannføring i Fisteråna er også negativt for flere fiskebestander. Fisteråna er en viktig vandringsveg for ål og sjøaure som skal gå opp i Hetlandsvatn. Ål er i den norske rødlista for trua arter vurdert som kritisk truet (kategori CR). Gyte- og oppvekstforholdene for sjøauren i Fisteråna er gode. Sjøaurebestandene i Ryfylke er de siste åra kraftig redusert. Bevaring og styrking av sjøaurebestandene i dette området er derfor viktig. Under gytevandringen er sjøauren normalt avhengig av større og mindre flommer for å komme opp til gyteområdene. Det er derfor viktig at reguleringen av Hetlandsvatnet ikke fører til en utvisking av den naturlige vannføringsdynamikken i elva.

I Fisteråna v/ settefiskanlegget ca. 70 m fra sjøen er det etablert en fiskesperre som hindrer oppgang av sjøaure (og ål?) til Hetlandsvatnet. Etter Fylkesmannens vurdering er denne sperren ulovlig, både i henhold til gjeldene tillatelse til vannuttak av 18. februar 2004, og i henhold til laks- og innlandsfiskloven av 15. mai 1992 med forskrifter. Fiskesperren er også i strid med naturmangfoldloven. Fylkesmannen vil derfor i eget skriv til eier varsle om at en vurderer å kreve at denne sperren blir fjernet.

Landskap: Hetlandsvatn er et forholdsvis stort vann som ligger nær en nasjonal turistveg. Blottlegging av strandsonen vil virke visuelt skjemmende og redusere de estetiske landskapsverdiene. En økt regulering vil forsterke dette ytterligere.

Konklusjon

Fylkesmannen mener det vil være uheldig for allmenne interesser å opprettholde og forsterke de fysiske inngrepene i Hetlandsvatn og Fisteråna. For å unngå tap av arter knyttet til vannstrengen, med særlig vekt på elvemusling, ål og sjøaure, er det viktig at bekken sikres tilstrekkelig vannføring. På bakgrunn av dette bør det ikke gis konsesjon til redusert minstevannføring i Fisteråna og økt regulering av Hetlandsvatnet."

Naturvernforbundet i Rogaland uttaler følgende i brev av 17.03.2011:

"Fister Smolt søker om tillatelse til å senke vannstanden i Hetlandsvatnet med ytterligere 0,5 meter samt å redusere minstevannføringen i Fisteråna utover dagens krav på minimum 100 l/s.

Norges Jeger- og fiskerforbund-Rogaland har i sitt høringssvar til NVE datert 14.03. då påvist flere sterkt negative konsekvenser av en ytterligere regulering av Hetlandsvatnet. Det gjelder i første rekke vassdragets bestand av elvemusling og sjørrett.

I nasjonal rødliste over truede arter (2010) er elvemusling oppført som sårbar (VU). Det betyr at arten har høy risiko for utdøing. Bestandene av elvemusling har hatt en dramatisk tilbakegang i Europa de siste 100 år. Bestandene i Norge er også betydelig svekket som følge av forsuring, kanalisering, drenering, vassdragsregulering og økt tilslamming. Norge har nær en tredel av de kjente lokalitetene av elvemusling i Europa og vi har følgelig et særskilt ansvar for å ta vare på artens gjenværende leveområder.

I 2010 ble det utarbeidet en nasjonal handlingsplan for elvemusling. Handlingsplanen har til hensikt å kartlegge, overvåke og ikke minst sikre at gjenværende bestander av arten blir tatt vare på.

En regulering av Hetlandsvatnet og Fisteråna som omsøkt vil medfører en svært høy risiko for utdøing av den truede arten og kan følgelig ikke aksepteres.

Naturvernforbundet i Rogaland slutter seg til NJFF-Rogalands høringsuttalelse datert 14.03. då og forventer at NVE aktivt følger opp de dokumenterte brudd på nåværende konsesjonsvilkår samt gjeldende krav om å fjerne fiskesperren i Fisteråna."

Norges Jeger og Fiskeforbund i Rogaland uttaler følgende i brev av 14.03.2011:

"Sammendrag :

NJFF-Rogaland anbefaler at det ikke blir gitt konsesjon som omsøkt av Fister Smolt. Det betyr at vi går sterkt imot at minstevannføringen i Fisteråna reduseres utover dagens minstevannføring på minimum 100 l/s. Vi ber dessuten om at gjeldende konsesjonsvilkår fra 18. februar 2004 effektueres hvor konsesjonssøker pålegges fjerning av fiskesperre, samt at vanninntaket ved utløpet av Hetlandsvannet endres slik at fri ferdsel for fisken sikres. Det er også behov for å etablere en helt annen driftssikker ordning enn i dag når det gjelder minstevannføringsslippet. Vi går også sterkt imot at Fister Smolt får tillatelse til å regulere Hetlandsvannet ytterligere 0,5 m lavere (45,3) enn dagens reguleringsnivå (45,8.)

Vassdraget har bestand av elvemusling som konsesjonssøker har unnlatt å nevne. Dette anser vi som alvorlig da elvemusling er en rødlisteart som myndighetene har gitt sterke føringer på skal sikres. Vi kan følgelig ikke se at NVE kan tillate ytterligere ødeleggelse av elvemuslingens biotop gjennom å tillate en reduksjon i minstevannføringen i Fisteråna.

Vi vil også påpeke at vi i dette brevet fremlegger beviser på at Fister Smolt har brutt konsesjonsbetingelsene knyttet til minstevannføringsslipp en rekke ganger. Vi forventer at NVE rydder opp i disse forholdene snarest. Det å gi en lovbrøyer en gevinst ved å gi en ny konsesjon mener vi må være helt uaktuelt. NVE bør tvert imot vurdere å frata Fister Smolt dagens konsesjon.

Biologisk vurdering

De biologiske undersøkelsene som er gjennomført og dokumentert gjennom rapporten "Dokumentasjonsvedlegg til søknad om utvidelse ved Fister Smolt AS" av rådgivende Biologer på oppdrag av Fister smolt er ikke bare høyst mangelfulle, men en del av påstandene er direkte feilaktige og kan ikke tillegges noe særlig vekt slik de i dag foreligger. Vi har følgelig liten tiltro til denne fagrapporten. Rapporten konkluderer med at "Det antas derfor ingen konsekvens verken for biologisk mangfold eller vilt i tiltaks- eller influensområdet". Tiltaket vurderes altså til å ikke ha noen virkning for fisk og ferskvannsbiologi i Hetlandsvannet eller i Fisteråna. Når et så elementært faktum som at elvemusling (rødlistet art) ikke nevnes finnes i vassdraget sier det vel alt om denne vurderingen fra konsesjonssøkers side. Det at det finnes elvemusling i vassdraget er både godt dokumentert og lett tilgjengelig og det skulle ikke være noen stor utfordring for Rådgivende Biologer eller konsesjonssøker å skaffe tilveie denne informasjonen, se bla. handlingsplan for elvemusling <http://hugin.nt.no/elvemusling/faktaark.php?ID=11330002>.

*Faktum er at det er registrert lokalitet av elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) i Fisteråna. Det ble i 2008 sjekket en stasjon i Fisteråna og det ble funnet 89 levende og 28 skall på 30 min. søk (Strekning på ca. 100 meter, minste musling 74 mm) (Elnan 2008). Elvemuslingen i Fisteråna er beskrevet så tidlig som i 1745. Elvemuslingen er fredet og er en rødlisteart. I rapporten blir det konkret påpekt behovet for å sikre god tilgang på vertsfisk.*

Sti til faktaark elvemusling (NINA): <http://www2.artsdatabanken.no/faktaark/Faktaark22.pdf>

Kvalitet på undersøkelsene og fagrapporten

Dette tiltaket understreker at det bør stilles langt strengere krav fra NVE til en fullverdig og grundig evaluering før slike drastiske tiltak som i prinsippet fjerning av et større anadromt bekkevassdrag implementeres og hvor en samtidig står i fare for å utrydde en rødlisteart som elvemusling. Som sitert i forordet ble det foretatt en enkel synfaring og det meste er basert på foreliggende "informasjon" fra Fister Smolt. Vi registrerer noe oppgitt at det brukes mer sider og tabeller på å beskrive smoltproduksjonen og vannmengde enn å vurdere biologien i vassdraget.

Forholdene i vassdraget i dag

1. Produksjon av sjørret og fiskesperre

Fisteråna er 1,5 km lang og har fin kantvegetasjon, partier med gode gyte- og oppvekstmuligheter og representerer dermed et vassdrag med kapasitet til å produsere betydelig med sjørret. Ifølge Rådgivende Biologer så mye som 4.000 sjørretsmolt. I

Rådgivende Biologers rapport er det rapportert ørret og laksesmolt (vill ?) + rømt smolt som var vesentlig større i nedre del. Det faktum at det er elvemusling i vassdraget viser at det sannsynlig har vært/er bestander av anadrom laksefisk i vassdraget. Det er essensielt for at elvemusling ikke skal utryddes at anadrom laksefisk får vandre fritt da larven til elvemuslingen lever/transporteres på anadrom laksefisk sine gjeller i en kort periode.

Det er et også overskudd av ørret i Hetlandsvannet og i store flomperioder må en kunne anta at noe av denne vil vandre fra Hetlandsvannet og ut i havet og returnere som sjørøret, så vassdraget produserer utvilsomt sjørøret i dag.

Det er bygget en terskel i nedre del av vassdraget som fungerer som fiskesperre (Elnan 2008) under de fleste forholdene. Det er i tillegg en inntaksdam ved utløpet av Hetlandsvannet som hindrer oppgang av anadrom laksefisk til vannet. Denne inntaksdammen sperrer også for innlandsørret som ønsker å slippe seg ned i vassdraget for gyting.

Vi registrerer at det er sitater i rapporten om at Fisteråna i prinsippet har vært sperret i 400 år for oppvandring av laks og sjørøret. Dette mener vi er lite sannsynlig da elvemusling er avhengig av vert og laks og sjørøret er essensiell i så måte for elvemuslingen.

Vi er sterkt imot å hindre sjørøret og laks oppgangsmuligheter og vi ber om at fiskesperren som er ulovlig, fjernes umiddelbart samt at vanninntaket justeres og gir mulighet for sjørøret og laks til å vandre til Hetlandsvannet under flomvannføring. Vi har tidligere tatt opp spørsmålet om å fjerne fiskesperren både med Fylkesmannen, NVE og OED. Alle har konkludert med at fiskesperren er ulovlig og krevd den fjernet. Senest i brev av 27.6.2006 ble det krevd fra NVE at fiskesperren ble fjernet. Vi registrerer at konsesjonssøker ikke har gjennomført dette. Vi ber nå om at NVE effektuerer at fiskesperren fjernes umiddelbart på Fister Smolts regning. Fister Smolt har tidligere påpekt at det er grunneierne som har gått imot at fiskesperren fjernes. Hvis så er tilfellet så må kravet fra NVE rettes mot grunneierne og de får bekoste fjerningen. Fiskesperren er uansett ulovlig.

Situasjonen for sjørøret i Ryfylke er kritisk og bestandene er på et lavmål pga stor belastning fra oppdrettsnæringen gjennom lakselus, bekkelukninger og andre negative fysiske inngrep i bekker som drenerer til fjordene. Sjørøret ble fredet for stangfiske i alle vassdrag i Ryfylke fra 2010 og det er fra Direktoratet for Naturforvaltning foreslått å frede sjørøret for fritidsfiske fra 2011 i hele Ryfylkebassenget. Dette viser hvor alvorlig situasjonen er for bestandene. Det er derfor svært viktig at NVE bidrar positivt til å utløse det potensialet som vassdraget har når det gjelder å reetablere en livskraftig sjørøretstamme i vassdraget.

2. Minstevannføring

Det er i dag et minstevannføringskrav i Fisteråna på 100 l/s. Vi mener dette allerede i dag er altfor lavt satt til å sikre tilstrekkelig vannføring for livet i elva. Når så konsesjonssøker søker om å redusere denne minstevannføringen ytterligere til 40 l/s mener vi dette er direkte uansvarlig. I rapporten til Rådgivende Biologer konkluderes det med at 40 l/s er tilstrekkelig til å sikre fisken uten ytterligere dokumentasjon av effekt. Vi mener dette er direkte feil og vil hevde at med en minstevannføring over store deler av året på 40 l/s så vil livsvilkårene i vassdraget sterkt forringes. Vi mener at en slik minstevannføring vil medføre overhengende fare for stranding av ørretungel, i tillegg vil vanntemperaturen i sommermånedene medføre svært vanskelige overlevelseshold for fisken og til slutt vil en så lav vannføring medføre betydelig økt predasjon på fisken gjennom måker og hegre. Dessuten er vår påstand at bestanden av elvemusling vil enten sterkt reduseres eller utryddes. Vi mener det må være helt

uaktuelt å ofre bestanden av ørret og elvemusling (rødlistet) for å sikre et smoltanlegg økt produksjon.

3. Brudd på konsesjonsvilkårene minstevannføring

NJFF-Rogaland har ved flere datoer fotografert og videofilmet Fisteråna der det over lengre tidsperioder ikke overholdes minstevannføringskravet og Hetlandsvannet reguleres mer enn lovlig tillatte LRV.

Vi vedlegger en CD med fotografier og video som vi ber NVE gjennomgå.

1) Tørrelagging av Fisteråna 13.09.2008 (Video og foto vedlagt på CD)

2) Regulering og vannstand under minstevannføring: 24.09.2006, 27.05.2008 og 24.08.2008 (Video og fotoer vedlagt på CD)

Under har vi limt tre av disse bildene som viser de fullstendig uakseptable forholdene som Fister Smolt står ansvarlig for gjennom å nærmest tørrelagge Fisteråna.

Foto 1 & 2 fra 13.09.2008 som viser tørrelagging av Fisteråna. Dette viser en regulant som regulerer Hetlandsvannet og ikke overholder minstevannføringen i Fisteråna. Foto 3 viser at Hetlandsvannet reguleres og luken er lukket ved utoes Hetlandsvannet.

[...]

Vi ber NVE sammenligne vårt foto 3 med foto side 7 i Rådgivende Biologers rapport. Det er åpenbart at Hetlandsvannet er regulert langt under 45,8. Når en så vet at løsningen som sikrer minstevannføring er lite driftssikker (påpekt av NVE i brev av 27.4.2006) og umulig kan ha virket i denne tidsperioden gir dette konsekvens tørr elv med ødeleggelse av elva som biotop. Vi stiller spørsmålet om hvordan dette har virket inn på bestandene av både elvemusling og ørret i Fisteråna.

Effekt av regulering av Hetlandsvannet på ørretbestanden

Det er i dag en fin bestand av ørret i Hetlandsvannet. Dagens konsesjon gir tillatelse til å regulere mellom 45,8 og 46,4 ut fra en normalvannstand på 46,1 m. En ytterligere senking av Hetlandsvannet med 0,5 m til 45,3 m vil klart påvirke innløpsgytebekker i Hetlandsvannet som ørreten gyter i. Dette er heller ikke vurdert i rapporten. Vanninntakskonstruksjonen ved utløpet av Hetlandsvannet representerer en fiskesperre for ørreten i Hetlandsvannet da den hindres adkomst gyteområder nedstrøms Hetlandsvannet.

Konsesjonssøker referer til at det heller ikke er brukerinteresser knyttet til fritidsfiske i innsjøen. Dette medfører åpenbart ikke riktighet. Hetlandsvannet er et populært fiskevann og har klart en rekreasjonsverdi som fritidsfiskevann. I tillegg tas det ut ørret av enkelte grunneiere."

Hjelmeland vekst uttaler følgende i brev av 25.02.2011:

"Hjelmeland Vekst er et selskap som uttaler seg på vegne av næringsinteressene i Hjelmeland Kommune, og vi er eid av næringslivet (60 %) og kommunen (40 %).

Fister Smolt AS søker utvidet konsesjon for settefiskproduksjon på Fister i Hjelmeland Kommune.

Vi mener dette er et veldig positivt tiltak som vil være med å sikre allerede etablerte arbeidsplasser og lokal verdiskaping. I tillegg vil det åpne for betydelig økning i verdiskapingen, økning med 8-10 nye årsverk i og i tilknytning til aktiviteten på Fister Smolt.

Det er sannsynlig at en utbygging vil få betydelige lokale ringvirkninger, bl.a. gjennom bygg og anleggsvirksomhet som vil kunne bli tildelt lokale aktører, økt aktivitet i service og handel på Fister, med mer.

Fister er et lite lokalsamfunn, med begrenset størrelse på egen verdiskaping. En utbygging på Fister Smolt vil kunne bidra til at bygda styrker sin levedyktighet i framtida. Sammenhengen mellom tilgang på arbeidsplasser og attraktivitet er dokumentert i mange sammenhenger, og det er grunn til å tro at dette kan gjøre seg gjeldende også her.

Det er dokumentert i søknaden fra Fister Smolt at konsekvensene ved å endre på vilkårene for vannuttaket vil være svært beskjedne, og det er underbygget at en minstevannføring på 40 l/s tilsvarende naturlig avrenning i tørre perioder. Vi ser derfor svært positivt på søknaden fra Fister Smolt, og mener at den bør innvilges."

Odd Steinar Eide uttaler følgende i en tilleggsuttalelse av 23.02.2011:

"I forbindelse med Fister smolt sin søknad om meir vannutak i Hetlandsvatnet har tri grunneigarar engasjert advokat. Sender med kopi av brevet frå advokat som gjorde at formannskapet i Hjelmeland den 18. febr. 2011 utsette saka for meir utredning.

Fister smolt henviser mange gonger i søknaden til Hetlandsvatnet grunneigarlag. Mitt store spørsmål er om det i det heile tatt eksisterer eit slikt lag som skriftleg har fått fullmakt frå grunneigarene til å inngå avtale med Fister smolt ???

Me har ikkje gitt slik fullmakt.

Fister smolt har heller ikkje hatt orienteringsmøter med grunneigarane, noko som er etterspurt og lova.

Søknaden har så mange faktafeil at eg oppmode N.V.E. å returnere heile søknaden med krav om ny gjennomgang og orienteringsmøte med grunneigarene."

Odd Steinar Eide uttaler følgende i brev av 05.03.2011:

"I forbindelse med mitt arbeid vedrørende konsesjonssøknaden til Fister smolt mottok eg nye opplysningar.

Rogaland fylkets miljøavdeling blinka ut diverse innlandsfiskevatn i Rogaland som blei tildelte midler til spesiell overvåkning som gode fiskevatn.

Hetlandsvatnet var det einaste vatnet i Hjelmeland som vart utblinka.

31.Mars 1993 blei der avhalde stiftelsesmøte for Hetlandsvatnet fiskarlag.

Jostein Nørstebø blei av Rogaland fylket lønna til å leia prosjektarbeidet.

Forøvrig kan eg orientera om at min svigerfar Karl Eide som då eigde garden ikkje ville vere med i dette laget,samtidig var det fleire og som ikkje melde seg inn."

Søkers kommentar til høringsuttaalelsene

Søker har i brev av 21.03.11 og 15.04.2011 kommentert de innkomne høringsuttaalelsene slik:

21.03.2011:

"Kommentarer til merknader på høringsrunden

For vannstanden i Hetlandsvatnet betyr omsøkte NVE-konsesjon en endring i laveste vannstand på ytterligere 50 cm nedtapping ned til kote 45,3 moh. Dette er ikke mye, og er i søknaden ikke ventet å gi særlig negative virkninger for erosjon langs strandsonen eller at det skal medføre problemer for fiskens oppvandring til sine gyteelver på høsten, også fordi magasinet da vanligvis vil være fullt.

Strandsonen består stedvis av finpartikulære avsetninger, og på eksponerte steder kan bølgeskulp medføre en viss grad av erosjon og utvasking til vannmassene. Ved små reguleringer vil dette vanligvis være overstått i løpet av få år. Ved raske nedtappinger kan det også skje utrasinger der særlig bratte strandsoner blir avdekket. I dette tilfellet vil ikke nedtapping skje raskt, men dersom det enkelte steder likevel er begrunnet frykt for utrasing, bør strandsonen kunne sikres ved plastring med middels store steiner også lagt et stykke lenger ned enn omsøkt LRV på 45,3 moh. slik at løsmassene sikres.

Dersom innsjøen også unntaksvis er nedtappet utover høsten, hvilket ikke er forutsetningen ved planlagt drift av magasinet, kan fisk få problem ved oppvandring til sine gyteelver der strandsonen er særlig bratt under dagens naturlige vannstandsnivå.

I forbindelse med EUs Vanndirektiv er det blitt økt fokus på at en ikke skal etablere vandringshindre for fisk, og at eksisterende slike skal fjernes. Når det blir for bratt, kan fisk få problemer ved at vannhastighet blir for stor, at vanddybden i elven blir for liten og at eventuelle sprang blir for store. En har da utarbeidet retningslinjer for hva som oppfattes som problematisk:

- *bratthet for aure må ikke oversige 10 % over en strekning på mer enn 6 meter, ellers kan aure greie 25 % stigning*
- *sprang må ikke være mer enn 50 cm, eller 30 cm for små fisk*
- *vanddyp i kulverter eller rør må ikke være mindre enn 15 cm*

Siden det her er snakk om strekninger i utløpsosene av gytebekker til innsjøen mellom naturlig vannstand på rundt 46 moh. og ned mot omsøkt LRV på 45,3 moh., gjelder det å ikke etablere for store sprang. Fisken vil ikke ha problem med å forsere strekningen, som her er kort, og vanddyp vil heller ikke være problematisk dersom det ikke blir for stort sprang.

Dersom dette likevel eventuelt vil utgjøre et problem, bør dette enkelt kunne avbøtes ved tilrettelegging av elveløpet slik at en får delt spranget opp i to ved etablering av små terskler / kulper på strekningen. Dette må lages ved å lage elveløpet litt på skrå, eller ved å etablere en "fisketrapp" med steiner av en størrelse som vil motstå bølgeskulp når vannstanden senkes / heves gjennom aktuell sone. De må også tåle eventuelle flommer i bekken ved nedtappet vannstand."

15.04.2011:

"Har gått gjennom de innkomne merknadene og oversender her noen kommentarer til bruk videre:

1) Fra Odd Steinar Eide, datert 23. februar 2011

2) Fra Odd Steinar Eide, datert 5.mars 2011

3) Fra NJFF, datert 14.mars 2011

Viser til at fiskesperren skal oppheves, og sikrere ordning for slipp av minstevann. Elvemusling, rødlistet ikke nevnt i rapportene, trenger sjøaure for å greie seg.

4) Fra Naturvernforbundet, datert 17.mars 2011.

Elvemusling igjen, med henvisning til NJFF

5) Hjemland kommune, formannskapet 15.mars 2011

Rådmannen tilrår, men formannskapet etterlyser tilleggsundersøkelser

6) Fylkesmannen, datert 10.mars 2011

Spørsmål ved de hydrologiske forutsetningene. Fiskesperren 70 m oppom sjøen ulovlig. Elvemusling uteglemt. Fisteråna viktig vandringsveg for ål og sjøaure,

Fravær av dokumentert Elvemusling i våre rapporter går igjen i alle høringsuttalelsene.

Vi beklager at det ikke ble konstatert elvemusling ved vår befarings 14. oktober 2008. På den befaringen hadde vi fokus på dette med oppvandring av sjøaure, som daværende fiskeforvalter Svein Dam Elnan hadde fokusert på, og som var grunnlaget for kravet om fjerning av fiskesperre i gjeldende NVE konsesjon. For øvrig er vi god kjent med elvemusling, - siden det er vi som har faglig ansvar for oversikt over utbredelsen av denne arten for fylkesmennene i både Hordaland og Sogn og Fjordane.

Vi så ingen levende eller døde muslinger på de strekningene vi synfarte ved vår befarings. Hadde strekningene hatt elvemuslinger, så ville vi ha registrert det. Vi synfarte imidlertid ikke hele elvestrekningen, fordi det da ikke hadde fokus. Vi fant fiskesperren omtrent 70 meter oppi elven å være effektiv, det var ingen lakseunger over denne, bare aure og også tydelig resident fisk av gode tettheter.

Videre oppover fra oppom veien ble det ikke synfart, før elven passerer under veien omtrent 30 moh., 750 meter oppom sjøen, der elven passerer i to rør under veien. Disse vil kunne utgjøre oppvandringshinder for fisk, siden de ligger på skrå og ikke vil ha tilstrekkelig vannstand til å sikre fiskens oppvandring. Vår vurdering er siden spesifisert i veilederne etter vanddirektivet, der det står at det kan regnes som vandringshinder dersom små bekkeare ikke kan passere, og som møter ett av disse kriteriene:

- bratthet for aure må ikke oversige 10 % over en strekning på mer enn 6 meter, ellers kan aure greie 25 % stigning*
- sprang må ikke være mer enn 50 cm, eller 30 cm for små fisk*
- vanddyp i kulverter eller rør må ikke være mindre enn 15 cm ved vanlig vannføring*

Vår konklusjon var da at sjøaure ikke kunne vandre opp i Hetlandsvatnet, både fordi det er sperret 70 m fra utløpet og 750 m fra utløpet ved passeringen under veien. Og det har sannsynligvis vært slik i mange år. Ål kan nok greie å vandre opp forbi begge disse hinderne, men vi fant ingen ål ved elektrofisket på de aktuelle strekningene nederst, uten at det utelukker forekomst av ål lenger oppe.

Elvemuslingene i Fisteråna ble seinst kartlagt av Ambio i 2008, på et område oppom anadromt hinder og et godt stykke oppom der vi synfarte høsten 2008 (Elnan 2008). Det ble funnet 89 levende muslinger og 28 døde skall, men ingen skall mindre enn 74 mm. Få ungfish av aure ble funnet, og det ble ikke påvist glocidielarver uten funn (3 årsyngel). Bestanden hadde heller ikke rekruttering ved forrige undersøkelse i 1995, og det var ikke påvist små muslinger (Ledje 1996). Det var imidlertid gode tettheter av aure av ulike aldersklasser på den nedre strekningen i vassdraget. Det kan synes som om tilstanden og utviklingen i bestanden av elvemusling i Fisteråna ligner til forveksling på et vi finner ellers på Vestlandet:

"Det fantst ved utgangen av 2010 levande elvemusling i 10 vassdrag i Hordland fylke. Vi har i tillegg informasjon om 10 lokaliteter til der det skal ha funnest elvemusling. Elvemuslingen er dermed tapt fra halvparten av alle kjente muslinglokaliteter i Hordaland.

Bestandene er også døydd ut i Etneelva, Sorelva ved Skjelbreid i Fusa, Fosseelva i Meland, i Nesttun- og Apaltunvassdraga i Bergen kommune, i Ljoneselva, elva frå Bjørnevatn og i Arnaelva. Dette har skjedd til ulike tider. For nokre lokaliteter tyder informasjonen vi har på at bestandene døydde ut for fleire hundre år sidan, medan dei andre stader har døydd ut i løpet av dei siste tiåra.

Fire vassdrag i Sogn & Fjordane har forekomstar av elvemusling. Berre eit vassdrag, Nytingneselva, har ein bestand som rekrutterer. Her er det over 9.000 muslingar og tettleiken av musling er høg på den 300 m lange elvestrekninga der dei førekjem. Dei tre andre vassdraga har frå nokre få til nokre hundre muslingar. Det ser ikkje ut til å vere rekruttering og berre gamle individ i desse vassdraga."

Det er ikkje mulig å avgjøre hvorvidt dette er en bestand som har sine larver på bestanden av resident aure i bekken, eller om den er avhengig av sjøaure. Fjerning av anadromt hinder nede ved fiskeanlegget vil sannsynligvis ikke bringe sjøaure helt opp i Hetlandsvatnet, men større potensiale for rekruttering av aure vil kunne bidra å betre potensialet for restbestanden av elvemusling nede i vassdraget. Slipp av minstevannføring i forhold til gjeldende konsesjonsvilkår antas som gitt."

Tilleggsopplysninger etter befaring

Etter NVEs befaring med søker og høringsparter den 22.06.2011 etterspurte NVE noen tilleggsopplysninger fra søker:

Landbruk: Avbøtende tiltak i forhold til landbruket, som gikk på å hindre oversvømmelse av innmark samt hindre at husdyr sette seg fast i mudder når vatnet blir senket ned mot omsøkt LRV.

Landskap: Kart over tørreleggingssoner når vatnet er tappet ned mot omsøkt laveste regulerte vannstand.

Hydrologi: NVE etterlyste nytt hydrologisk grunnlag. Søker ga følgende tilleggsopplysninger i brev/e-post av 17.11.2011:

"Hetlandsvatnet er i NVEs database oppført med et overflateareal på 2,06 km², mens det i tidligere papirer fra NVE var satt 2,2 km². En kontrolloppmåling foretatt i dag viser at 2,06 km² er riktig. Det reduserer oppgitt magasinivolum med 7 %. Samtidig opererer NVE i sin database med en høyde på 48 moh, mens den naturlige høyden er på 46,0 moh. i følge statens kartverk. I NVE konsesjonen fra 2004 opereres det med en naturlig vannstand på 46,1 moh. Denne er lagt til grunn for den videre behandlingen.

Det er nå søkt om å kunne tappe innsjøen ytterligere 30 cm ned, altså 60 cm ned fra NV, til kote 45,5 moh. I etterkant av NVEs sluttbefaring 22. juni 2011 ble det etterlyst svar på:

- *Hvordan kan man hindre beitedyr å gå ut i vannet ved LRV ?*
- *Påvirker nedtapping til ny LRV landskapsbildet mer enn ved dagens LRV ?*

I en slik innsjø vil det være naturlige variasjoner i vannstand mellom tørkeperioder og nedbørrike perioder på 30-50 cm, og mer ved ekstreme flomperioder. Det synes på dette grunnlag noe underlig at NVE etterspør et kart som viser tørrleggingssoner dersom vannet er tappet til den laveste omsøkte regulerte vannstand, kun 30 cm ned i forhold til gjeldende LRV, og 60 cm under NV.

Opplodding av Hetlandsvatnet

Grunnområder i østre del av Hetlandsvatnet ble opploddet 20. juli 2011. I tillegg er det noen grunnere områder langs veien på nordsiden av innsjøen, men bare små strandnære områder vil bli blottlagt ved ny LRV.

Det ble benyttet et Hummingbird 565 Fishfiner ekkolodd, og en Garmin 60 CSx GPS til å bestemme eksakt posisjon. Ekkoloddet lodder kontinuerlig og det ble loggført dybder og posisjoner i faste transekter som i tillegg ble sporet på GPS. Det ble kjørt 24 transekter fra land og ut til 5 meters dyp langs den østlige strandsonen. Dette dekker en strandsone på 1,9 km, som er dekket med transekter i gjennomsnitt hver 80ende meter. I tillegg ble det kjørt et par transekter på tvers av hele dette østre bassenget, der 5-meters kotenivå ble registrert (figur 1).

[...]

Vannstand ved registrering var 46,14 moh. altså nokså nær naturlig vannstand i innsjøen (figur 1). Det er ikke mulig å foreta en opplodding av en slik strandsone med en ekvidistanse på 0,3 m, selv økonomisk kartverk på land i målestokk 1:1.000 opererer med koteavstand på 1,0 meter, mens selv orienteringskart og økonomisk kartverk i målestokk 1:5.000 har 5-meters koteavstand. I strandsonen ble det ved opploddingen valgt 1 meter ekvidistanse.

[...]

Strandsonen øst i Hetlandsvatnet er preget av tett vegetasjon i områdene utenfor landbruksarealene, med også med tett bunnvegetasjon utover på de grunnere områdene. Det var tydelig at forholdene var næringsrike. Utenfor stranden i nordøst var det et 10-50 meters belte av høyvokst og tett vannvegetasjon, der bunnforholdene var vanskelig å lodde opp, men varierte stort sett mellom 0 og 1,5 meters dyp. Utenfor var det dybder på 1 meter og mer.

I nord og helt i sør i denne delen av innsjøen var det stedvis områder uten vegetasjon, og med dybder på 1 meter omtrent 5 m fra land, 2 m dyp 10 m fra land og 3 m dyp omtrent 15-20 m fra land i gjennomsnitt (figur 3 og 4). Her var det kun 1-2 m ut før det ble 60 cm dypt. I

østlige deler, med de største beltene med vegetasjon, er det i gjennomsnitt 15 m ut før det blir 1 m dypt, 30 m ut til 2 m dyp og over 50 m ut til 3 m dyp. I dette området var det stedvis 10 – 50 m vegetasjonsbelte med under 1 m dybde innenfor (figur 3 og 4).

[...]

En nedtapping på maksimalt 65 cm under vannstanden ved opploddingen, vil ikke blottlegge store arealer med tørrlagt bunnsediment selv i den østre delen av innsjøen. De grunneste områdene er tilvokst med tett vannvegetasjon, og det er få meter ut fra land før det blir dypere enn 65 cm på de øvrige strekningene (figur 4).

Avbøtende tiltak

Avbøtende tiltak som kan være aktuelle, er knyttet til to naust med båter (i nord og i sør), der en enkel 5 meter lang brygge utover i innsjøen kan sikre at bruk av båt ikke vanskeliggjøres ved maksimal nedtapping.

At beitedyr, i dette tilfellet kyr, for øvrig skulle få problemer med en 30 cm ytterligere nedtapping, ansees for helt usannsynlig. Dersom kyr vasser utover i innsjøen ved NV i dag, hvilket jo er fullt mulig, vil vannet nå dem til oppunder buken mellom 5 og 15 meter ute fra land. Videre utover vil kyrene legge på svøm, og kyr er for øvrig gode svømmere.

Ved en videre nedtapping til enten nåværende eller framtidig LRV, endres ikke dybdeprofilen videre utover særlig på noen av de ulike strekningene øst i Hetlandsvatnet, og det samme gjelder bunnforholdene. Det er mudder og finest sediment i øst, der det er lengre grunt utover, mens det i sør og nord er brattere og mer sand med grus og stein på bunnen. Kyr vil dermed ikke oppleve andre bunnforhold ved nedtapping på 30 eller 60 cm dersom de vasser ut i innsjøen.

For eventuelle beitedyr som skulle vasse utover i innsjøen, vil i ytterste fall en inngjerding hindre dette, men dette vurderes ikke som nødvendig avbøtende tiltak ved ytterligere 30 cm nedtapping fra dagens godkjente LRV.”

Norges vassdrags- og energidirektorats (NVEs) merknader

Om søker

Søker er Fister Smolt AS.

Om søknaden

Fister Smolt AS planlegger å søke utvidelse av settefiskanlegget fra 2,4 til 5 millioner sjødyktig settefisk. Fister Smolt AS har en konsesjon etter vannressursloven gitt av NVE den 18. februar 2004. Der er det gitt tillatelse til 60 cm regulering med 30 cm heving og 30 cm senking av Hetlandsvatnet. Vannuttaket er satt til maksimalt 20 m³/min og gjennomsnittlig uttak på 15,6 m³/min. Det skal slippes en minstevannføring på minimum 100 l/s.

Selskapet søker nå om å øke reguleringen med ytterligere 50 cm senking samt redusere slipp av minstevannføring til 40 l/s. Det er ikke søkt om økt vannuttak eller nye tekniske inngrep i vassdraget.

Beskrivelse av området

Hetlandsvatnet ligger ca. 46 meter over havet med et overflateareal på 2,06 km². I den indre enden av sjøen, østsiden, er det et åpent kulturlandskap med bosetting og innmark som går helt ned til vannkanten ved innsjøen.

Eksisterende inngrep i vassdraget

Settefiskanlegget er etablert. Anlegget har vanninntak på kote 46 i Hetlandsvatnet. Uttaket påvirker en elvestrekning på 1,4 km. Hetlandsvatnet er i dag regulert med 60 cm. I nedre deler av vassdraget er det etablert en fiskesperre uten tillatelse fra vassdragsmyndighetene.

Teknisk plan

Eksisterende installasjoner skal benyttes, det er ikke planlagt nye tekniske inngrep.

Reguleringer

Det er planlagt å regulere Hetlandsvatnet med 1,1 meter en økt senking på 50 cm sammenlignet med eksisterende regulering.

Inntak

Dagens etablerte inntak benyttes.

Rørgate

Det er etablert to rørledninger, et på 400 mm og et på 22,5 mm i diameter.

Veier

Det trengs ikke etablering av nye veier.

Massetak og deponi

Det vil ikke bli behov for massetak eller deponi.

Hydrologisk grunnlag

Settefiskanlegget utnytter et nedbørfelt på 11,8 km² ved inntaket og middelvannføringen er i søknaden beregnet til 0,99 m³/s. Minst tilrenning forventes i juni-august og den største konflikten mellom tilgang på vann og vannbehov vil i følge søknaden oppleves i perioden juni – september. 5-persentil sommer- og vintervannføring er beregnet til henholdsvis 340 og 370 l/s. Alminnelig lavvannføring for vassdraget ved inntaket er beregnet til 42 l/s. Maksimalt vannuttak vil bli på 330 l/s. Det er foreslått å slippe en minstevannføring på 40 l/s hele året. Det er i dag krav om slipp av minstevannføring lik 100 l/s hele året.

NVE har kontrollert det hydrologiske grunnlaget i søknaden. Vi har fått betydelige avvik i forhold til søkers beregninger. Alle beregninger på basis av andre målte vassdrag vil ved skalering til det aktuelle vassdraget være beheftet med feilkilder. Dersom spesifikt normalavløp er beregnet med bakgrunn i NVEs avrenningskart, vil vi påpeke at disse har en usikkerhet på +/- 20 % og at usikkerheten øker for små nedbørfelt.

Arealbruk og eiendomsforhold

Det omsøkte tiltaket vil ikke kreve areal utover det som allerede er etablert.

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

Det etablerte settefiskanlegget ligger på areal avsatt til formålet i kommuneplanens arealdel.

Verneplan for vassdrag

Hetlandsvatnet og Fisteråna er ikke vernet i verneplan for vassdrag.

Inngrepsfrie områder (INON)

Det omsøkte tiltaket er allerede etablert og vil ikke gi reduksjon av inngrepsfrie områder.

Nasjonale laksevassdrag

Fisteråna hører ikke til et nasjonalt laksevassdrag.

Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale og regionale myndigheter og interesseorganisasjoner for uttalelse. NVE var på befaring i området den 22.06.2011 sammen med representanter for søkeren, kommunen og grunneiere i området. Høringsuttalelsene har vært forelagt søkeren for kommentar.

Hjelmeland kommune mener at redusert minstevannføring og økt regulering som omsøkt helt klart vil ha konsekvenser for både Hetlandsvatnet og Fisteråna. En økt regulering av Hetlandsvatnet vil kunne svekke gytetforholdene i innløpsbekkene til vatnet. Et annet punkt som blir påpekt igjennom uttalelsen er de negative konsekvensene for landbruket. Hjelmeland kommune mener at konsekvensutredningen som er lagt ved konsesjonssøknaden er mangelfull. Kommunen er også kritisk til at konsulentene mener at endret vannføring ikke vil ha innvirkning på ørret verken i bekken eller vatnet. Mulige konsekvenser for landbruk og gytetforhold bør undersøkes ytterligere før kommunen

kan ta stilling til saken. Kommunen ber også NVE om følge opp fjerning av fiskesperren i vassdraget, da de mener at dette er NVEs plikt.

Fylkesmannen i Rogaland mener at det ikke bør gis tillatelse til ytterligere senking og redusert vannføring. Fylkesmannen stiller også spørsmål ved dagens konsesjon da, det kan virke som om selskapet allerede har for lite vann i forhold til dagens drift av anlegget. I konsekvensvurderingen som er lagt ved søknaden er konsekvensene for biologisk mangfold, inkludert fisk og ferskvannsbiologi vurdert til å være ubetydelige. Fylkesmannen mener denne vurderingen er direkte feil. Fylkesmannen påpeker at det er registrert gode tettheter av elvemusling i Fisteråna, en art som er vurdert til å være sårbar i Norsk rødliste samt at arten er foreslått som prioritert art etter § 23 i naturmangfoldloven.

Naturvernforbundet i Rogaland mener at tiltaket vil få så store konsekvenser for sjørret og elvemusling at økt regulering og redusert minstevannføring ikke kan aksepteres.

Norges Jeger og Fiskeforbund i Rogaland anbefaler at det ikke gis konsesjon som omsøkt. Forbundet stiller seg kritisk til at fiskesperren i vassdraget fortsatt ikke er fjernet slik det står i gjeldende konsesjonsvilkår fra 18. februar 2004 der konsesjonssøker ble pålagt å fjerne fiskesperren. I tillegg har forbundet sendt inn bildedokumentasjon på tørrlegging av elveleiet og krever at NVE følger opp slike forhold. NJFF påpeker at konsekvensvurderingen er høyst mangelfull. De mener også at påstandene er direkte feilaktige. De mener at det bør stilles langt strengere krav fra NVE når det gjelder slike rapporter. Forbundet gjør oppmerksom på at vassdraget er et større anadromt bekkevassdrag med fin kantvegetasjon og gode gyteforhold. I tillegg innhar vassdraget den rødlistede arten elvemusling, en art som er kjent siden 1745 i Fisteråna. Når det gjelder økt regulering mener forbundet at en ytterligere senking vil klart påvirke innløpsgytebekkene i Hetlandsvatnet. NJFF påpeker at konsesjonssøker refererer til at det ikke er brukerinteresser knyttet til Hetlandsvatnet. Dette er i følge forbundet ikke riktig, da vatnet er et populært fiskvann.

Hjelmeland vekst uttaler seg på vegne av næringslivet. De er derfor veldig positiv til lokal verdiskaping og en økning med 8-10 nye årsverk knyttet til en ev. utvidelse.

Odd Steinar Eide er grunneier og stiller seg kritisk til privatrettslige forhold. Han påpeker at de er tre grunneiere som har eiendom som grenser ned mot Hetlandsvatnet, som ikke har skrevet under noen privatrettslig avtale med Fister Smolt. Han stiller også spørsmål om Hetlandsvatnet Grunneierlag har fullmakt fra alle grunneierne til å skrive under en privatrettslig avtale med Fister Smolt. De har ikke skrevet under en slik fullmakt. Eide gjør også oppmerksom på fiskeinteressene knyttet til Hetlandsvatnet og at vatnet ble tildelt midler til spesiell overvåkning av gode fiskevann.

Tiltakets virkninger - Fordeler og skader/ulemp

Nedenfor har vi gitt en oversikt over hva NVE anser som de viktigste fordelene og skadene/ulempene ved den planlagte utbyggingen:

Fordeler

- Prosjektet vil sikre noe mer vann til settefiskanlegget i deler av året med lite tilsig og stort vannbehov, og dermed trygge dagens drift og arbeidsplasser.

Ulemper

- En ny konsesjon som omsøkt vil medføre redusert vannføring i Fisteråna i perioder av året med stor stoffomsetning i vassdraget.
- En ytterligere regulering vil kunne gi en skjemmende reguleringssone langs Hetlandsvatnet på sensommeren

- Tiltaket kan redusere levevilkårene for elvemusling ytterligere
- Tiltaket vil redusere oppgangsmulighet for anadrom fisk, samt redusere vanndekt areal i Fisteråna og dermed gi dårligere gyte- og oppvekstforhold for både stasjonær- og anadrom fisk

NVEs vurdering

Det planlagte tiltaket gjelder en utvidelse av eksisterende regulering i Hetlandsvatnet samt å redusere slipp av minstevannføring i Fisteråna. Fylkesmannen i Rogaland, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Naturvernforbundet i Rogaland går imot en ny konsesjon. Foruten Hjelmeland vekst er de øvrige høringsinstansene kritiske til innholdet i søknaden. Kommunen påpeker manglende opplysninger knyttet til biologisk mangfold, erosjon og landbruksforhold. Grunneiere med strandlinje langs Hetlandsvatnet mener at de privatrettslige forholdene ikke er avklart, i tillegg mener de at søknaden er så mangelfull at NVE burde sendt den tilbake til søker før den ble behandlet ytterligere. Det er særlig konsekvensvurderingen som har fått sterk kritikk under høringsrunden. NVE er i hovedsak enig i denne kritikken. Det ble gjennom høringsrunden påpekt flere forhold som burde vært beskrevet i en slik undersøkelse. Gjennom opplysninger fra høringsrunden, rapport om elvemusling, tilleggsopplysninger fra søker, søk i artsdatabanken samt opplysninger om brukerinteresser hentet fra internett, mener vi likevel at det foreligger nok informasjon til at vi kan gjøre et vedtak i saken.

Historikk

Fister Smolt AS fikk 18.02.2004 konsesjon etter vannressursloven til å regulere Hetlandsvatnet med 60 cm med 30 cm heving og 30 cm senking fra normalvannstand, samt et maksimalt vannuttak på 330 l/s og 260 l/s som årsmiddel. Det ble da satt krav om slipp av minstevannføring tilsvarende 100 l/s hele året for å ivareta gyte- og oppvekstforhold for sjørret. Samtidig ble det søkt om å bygge/beholde ei fiskesperre ca. 200 meter fra Fisteråna sitt utløp. Selskapet fikk avslag på etablering av fiskesperre og det ble konkludert med at dagens fiskesperre er ulovlig. NVE har registrert at også dagens vannuttak er konfliktfylt. Dette er særlig knyttet opp mot selve reguleringen, og NVE er derfor skeptisk til en ytterligere utvidelse av reguleringen.

Hydrologiske virkninger av utbyggingen

Fylkesmannen i Rogaland er kritisk til de hydrologiske beregningene som lå til grunn for tildeling av konsesjon i 2004. Fylkesmannen er av den oppfatning at det selv med dagens konsesjon trolig er for lite vann tilgjengelig til å produsere 2,4 mill. smolt.

NVE har utført en grov kontroll av søknad om vannuttak fra Hetlandsvatnet, samt det hydrologiske grunnlaget som er benyttet i rapport fra Rådgivende Biologer AS (R/HM 0004), som er vedlagt søknaden.

I søknaden er det lagt til grunn en middelvannføring ved inntaket på 84 l/s/km² eller 0,99 m³/s. Tilsvarende middelvannføring estimert fra NVEs avrenningskart (1961-1990) er på 32 l/s/km² eller 0,38 m³/s. Basert på observasjoner ved nærliggende målestasjoner virker dette noe lavt, men den middelavrenningen som er beregnet i søknaden er trolig altfor høy.

I de hydrologiske analysene i søknaden er det benyttet vannføringsdata fra en nærliggende målestasjon 32.6 Liarvatn ndf. Målestasjonen er påvirket av to magasiner beliggende i nedbørfeltet. NVE går ut i fra at det er benyttet konstruert tilsigsserie ved målestasjonen, som er ment å beskrive uregulerte forhold. Denne typen serier har typisk stor usikkerhet i dataene og egner seg dårlig ved for eksempel statistikk på døgnmiddelverdier, og skal for eksempel ikke benyttes til beregning av lavvannføringer.

Nedbørfeltet til målestasjonen ligger vesentlig høyere enn det som er tilfelle for feltet til Hetlandsvatnet. Medianhøyden ved 32.6 Liarvatn ndf. er på ca. 600 moh., mens Fisteråna har en medianhøyde på drøyt 150 moh. Sesongfordelingen av vann gjennom året vil dermed være forskjellig i perioder med snø og snøsmelting om vinteren og våren.

Under hoveddata for vannuttaket er det i søknaden beregnet 5-persentiler, sommer og vinter, til henholdsvis 0,34 og 0,37 m³/s. Dette er altfor store verdier, og disse skal trolig være i samme størrelsesorden som alminnelig lavvannføring der sommerverdien er litt mindre og vinterverdien en del større.

Overflatearealet på Hetlandsvatnet er oppgitt til å være 2,2 km², mens arealet i SK-kartdata (N50) har et areal på 2,06 km².

NVE mener at søknaden gir et noe optimistisk bilde av hvor mye vann som reelt kan utnyttes fra vannkilden. Selskapet har tidligere søkt om midlertidig senking under LRV pga. vannmangel. Både Fylkesmannen og NVE har mottatt opplysninger om at Hetlandsvatnet har vært tappet under laveste regulerte tillatte vannstand ved flere anledninger, samt at det i perioder ikke har blitt sluppet minstevannføring i Fisteråna. Dette bygger opp under NVEs vurdering av vannressursen.

Biologisk mangfold

Fisk og ferskvannsbiologi

Laks og ørret (stasjonær og sjørørret)

Fisteråna har fra naturens side en laks- og sjørørretførende strekning på 1,4 km fra utløp i sjø til Hetlandsvatnet. Dersom anadrom fisk kommer opp i Hetlandsvatnet, vil anadrom fisk også kunne benytte utløpsbekker i Hetlandsvatnet til gyte- og oppvekstområder.

Ved befaring i området kunne NVE observere Fisteråna med god vannføring. Langs Fisteråna var det godt med vegetasjon. Helning, substrat, kulper og størrelse på Fisteråna indikerer at dette kunne vært en bra sjørørretelv dersom anadrom fisk fikk tilgang til elva. Det står i dag en fiskesperre i nedre deler av Fisteråna. Under NVEs befaring var vannstanden god og vi ble da skeptiske til at denne fiskesperren er effektiv ved alle vannføringer, men vi kan fastslå at sperren vanskeliggjør oppgangsmulighetene for anadrom fisk betydelig. Sperren er av NVE og Fylkesmannen vurdert som et ulovlig vassdragstiltak. Fylkesmannen har i eget skriv av 10.03.2011 til eier, varslet om at de vurderer å kreve at denne sperren blir fjernet. Når NVE vurderer forholdene i Fisteråna tar vi utgangspunkt i at dette oppgangshinderet er ulovlig og derfor vil bli fjernet. I følge rapporten (som følger søknaden), Fylkesmannen og NJFF Rogaland har Fisteråna gode gyte- og oppvekstforhold for anadrom laksefisk. For at sjørørreten skal kunne vandre opp i mindre vassdrag er den normalt avhengig av større og mindre flommer for å komme opp til gyteområdene. NJFF påpeker i sin høringsuttalelse at situasjonen for sjørørret i Ryfylke er kritisk og bestanden på et lavt nivå. De mener at dette bl.a. skyldes vassdragsinngrep i bekker som drenerer ut i fjorden. Forbundet opplyser også om at sjørørreten ble fredet for stangfiske i Ryfylke i 2010. En ytterligere senking av Hetlandsvatnet vil dempe flommene på høsten, og en kan forvente dårligere oppgangsforhold for anadrom fisk. Ved å redusere pålagt slipp av minstevannføring fra 100 l/s til 40 l/s vil selskapet tørlegge ytterligere gyte- og oppvekstområder for anadrom fisk, samt øke faren for predasjon. I følge konsekvensvurderingen som er lagt ved konsesjonssøknaden vises det til at selskapet klarer å halvere vannbehovet i august, når tilsiget er lite sammenlignet, med vannforbruket i juli og september. August er normalt en måned med lite tilsig og vanligvis den måneden med best vekst i settefiskanlegg. Når det er høye temperaturer i vannet vil også vannbehovet per kilo fisk være størst. De samme forholdene gjelder for fisk i vassdraget. I følge

konsekvensvurderingen er august den måneden i løpet av sommeren selskapet har planlagt størst biomasse i anlegget. Ut fra vedlagt produksjonsplan sammen med vannbesparende tiltak som beskrevet, forventer NVE at selskapet vil ha et noe høyere vannuttak i denne perioden sammenlignet med resten av året. Vi forventer derfor at det i august vil kunne oppleves flest dager der det kun slippes minstevannføring i elvestrengen. Redusert vannføring i de varmeste månedene vil også kunne føre til varmere vann i elvestrengen og dermed forverre forholdene for fisk ytterligere. NVE mener at redusert slipp av minstevannføring ikke kan aksepteres med tanke på anadrom fisk.

I følge konsekvensvurderingen om fisk, som ligger ved konsesjonssøknaden, ble det ved elektrofiske kun registrert stasjonær ørret ovenfor det etablerte vandringshinderet. Det var også på denne strekningen det er registrert elvemusling. Under høringsrunden ble NVE gjort oppmerksom på at Hetlandsvatnet var et godt fiskevann og at det blir drevet et aktivt fritidsfiske i vatnet. I Odd Steinar Eides høringsuttalelse gjøres det oppmerksom på at ved Fylkesmannens miljøavdeling sin tildeling av midler for overvåkning av gode fiskevann var Hetlandsvatnet det eneste fiskevannet i Hjelmeland som fikk tildelt slike midler. En økt regulering vil kunne redusere gytemulighetene for stasjonær fisk i Hetlandsvatnet. Forholdene rundt fisk i Hetlandsvatnet er lite beskrevet i søknaden. NVE er usikker på hvor store konsekvenser en ytterligere senking av magasinet vil ha for den totale bestanden. Dersom det blir færre flommer vil vandringsmulighetene fra Hetlandsvatnet reduseres for stasjonær gytefisk samt gi dårligere oppgangsmuligheter for sjørøtt. NVE mener at gyte- og oppvekstvilkårene for ørret som benytter Fisteråna vil kunne forverres, og bestanden i vassdraget reduseres. For selve ørretbestanden i vassdraget vil ikke dette være av stor konsekvens, da redusert bestand vil gi færre individer og dermed mindre konkurranse om maten. Redusert ørretbestand i vassdraget vil også bety at det vil bli færre vertsfisk for elvemuslingen dersom det er stasjonær ørret som er vertsfisk. Etter det NVE er kjent med har ikke elvemuslingen i Fisteråna rekruttert i de siste årene, så vi kan ikke med sikkerhet fastslå om det er laks eller ørret som er vertsfisk. Uansett så vil forverrede forhold for fisk føre til dårligere potensial for at elvemusling skal kunne rekruttere nye individer til vassdraget.

Ål

Fylkesmannen påpeker at Fisteråna er en viktig vandringsvei for ål opp til Hetlandsvatnet. Det er derimot usikkert om ål kan passere fiskesperren.

Ål er kategorisert som kritisk truet på Norsk Rødliste 2010. Reguleringen av vassdraget vil trolig ikke påvirke ål så lenge den kan passere fiskesperren og dammen i utløpet av Hetlandsvatnet. Det er imidlertid nærliggende å anta at dagens slipp av minstevannføring, som gir en større og sikrere vannføring i Fisteråna, gir bedre forhold for ål enn omsøkt slipp av minstevannføring. En konsekvens av redusert slipp av minstevannføring vil være redusert vanndekt areal som igjen kan føre til økt eksponering for predatorer.

Elvemusling

Ifølge konsekvensrapporten som er lagt ved søknaden ble det inventert og elektrofisket 14.10.2008 både nedenfor og ovenfor fiskesperren i Fisteråna. Elvemusling er ikke nevnt i denne rapporten. Etter offentlig høring ble NVE gjort oppmerksom på at vassdraget innehar gode tettheter av elvemusling. Fylkesmannen i Rogaland, Naturvernforbundet og Norges Jeger og Fiskeforbund i Rogaland gjør NVE oppmerksom på denne rødlistearten, som er registrert som sårbar i Norsk rødliste. En kontroll av artskartet bekrefter at Fisteråna innehar arten elvemusling. Elvemuslingen ble i følge artsdatabanken registrert i 1995. Fylkesmannen gjør i tillegg oppmerksom på to rapporter om elvemusling i Fisteråna (Ledje 1996 og Ambio 2008).

Elvemuslingen har status som sårbar på den norske rødlista, og det er utarbeidet en egen handlingsplan for arten. Målsettingen for handlingsplanen er at det skal finnes livskraftige populasjoner i hele landet og at alle nåværende naturlige populasjoner skal opprettholdes eller forbedres.

Elvemuslingen har en spesiell biologi. Larvene til elvemuslingen er helt avhengig av å kunne feste seg til gjellene på vertsfisk for å bli ferdig utviklet til å starte et liv som bunnlevende musling i elva. Når den forlater vertsfisken, graver muslingen seg ned i substratet der de blir liggende noen år og er helt avhengig av god vanngjennomstrømning i substratet. Det er lite kunnskap om hva som skjer like etter at larvene forlater vertsfisken og graver seg ned i substratet. Vurdering av konsekvenser av bortføring av vann er derfor vanskelig i dette stadiet av muslingens liv. Det man med sikkerhet vet er at partikler som kommer med elvestrømmen og tetter igjen hulrom mellom grus og stein vil gjøre stor skade på populasjonen. I og med at dyrenes livssyklus stiller forskjellig krav til habitat i ulike faser av livet, innebærer det at den også må oppholde seg i områder hvor vertsfisken trives. Skulle det skje forandringer i habitatet slik at vertsfisken forsvinner, vil også elvemuslingen forsvinne. For å opprettholde populasjoner av elvemusling er det like viktig å ta vare på vertsfisken.

Redusert minstevannføring som fører til redusert vanndekt areal vil medføre økt fare for at arealer med muslinger tørregges og muslinger dør av uttørring. Redusert vannhastighet og vanndybde kan også føre til færre egnede lokaliteter da muslinger normalt bare forekommer på dyp over 0,5 m og ved vannhastigheter på over 0,1 m/s. NVE har i konsesjon av 18. februar 2004 satt vilkår om at det skal slippes en helårlig minstevannføring på minimum 100 l/s. Dette kravet ble satt før NVE ble oppmerksom på elvemuslingbestanden i vassdraget. De biologiske verdiene i vassdraget er store, og NVE mener at reduksjon av minstevannføringsslipet vil forverre forholdene for elvemusling i vassdraget. Målet i handlingsplan for elvemusling er at alle nåværende naturlige populasjoner skal opprettholdes eller forbedres. Ved redusert slipp av minstevannføring vil sannsynligheten for at forholdene for elvemusling vil forverre seg, være så stor at NVE mener det ikke kan aksepteres.

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven trådte i kraft den 1. juli 2009. Loven fastsetter forvaltningsmål for arter, naturtyper og økosystemer, og lovfester en rekke miljørettslige prinsipper, blant annet "føre-var" prinsippet og prinsippet om økosystemforvaltning og samlet belastning. Naturmangfoldloven legger føringer for myndigheter der det gis tillatelse til anlegg som vil kunne få betydning for naturmangfoldet. Etter NVEs syn blir formålet i naturmangfoldloven i praksis ivaretatt gjennom de grundige prosessene og vurderingene som ligger til grunn for et konsesjonsvedtak.

I NVEs vurdering av søknaden om regulering av Hetlandsvatnet og vannuttak fra samme vann legger vi til grunn bestemmelsene i §§ 4-5 og §§ 8-12. Et positivt vedtak fattes kun der hvor fordelene og nytten av å gjennomføre tiltaket vurderes å være større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. Tiltakets virkning for naturmangfoldet er et sentralt tema i denne vurderingen.

Forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer § 4

Målet inneholder både et kvantitativt og kvalitativt element ved at antallet naturtyper og økosystemer skal opprettholdes og at de skal ivareta arts mangfold, prosesser og produktivitet så langt det anses rimelig. Rødlistearten elvemusling er registrert i vassdraget i tillegg til at vassdraget fra naturens side er anadromt. NVE er av den oppfatning at ytterligere fraføring av vann fra Fisteråna, samt ytterligere senkning av Hetlandsvatnet i perioder med lite tilsig ikke vil ivareta arts mangfold, prosesser og produktivitet for økosystemet i vassdraget.

Forvaltningsmål for arter og naturtyper § 5

I § 5 i naturmangfoldloven om forvaltningsmål for arter står det at målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder.

I Fisteråna er det registrert en fiskesperre som har hindret anadrom fisk å gå opp i vassdraget. Rekrutteringen i bestanden av elvemusling ser ut til å ha stoppet opp. For å sikre at arten forekommer i levedyktig bestand må forholdene for vertsfisk sikres. NVE antar at ytterligere senking av Hetlandsvatnet samt redusert slipp av minstevannføring ikke sikrer en levedyktig bestand av elvemusling i Fisteråna. Vannressursloven gir rammer for hva slags aktivitet som kan foregå i et vassdrag og hvilke hensyn som skal tas når det gjelder allmenne interesser. Dette er forhold NVE søker å ivareta gjennom konsesjonsbehandling, samtidig som det skal legges til rette for næringsutvikling og arbeidsplasser. I dette tilfellet vil skaden på vassdraget være større enn fordelene av tiltaket.

Kunnskapsgrunnlaget § 8

I naturmangfoldloven § 8 står det at avgjørelser som berører naturmangfoldet skal bygge på et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. I søknaden ligger det ved en rapport om biologisk mangfold. I tillegg har NVE gjennom søknaden, offentlig høring og egen befaringsfart fått en god oversikt over hvilke biologiske verdier som er knyttet til vassdraget. Tiltaket innebærer ikke nye tekniske inngrep i vassdraget, men redusert slipp av minstevannføring og økt reguleringshøyde. NVE mener at kunnskapsgrunnlaget og de registreringene av naturmangfold som er utført er tilstrekkelig for at vi kan fatte et vedtak i saken.

Føre-var-prinsippet § 9

I naturmangfoldlovens § 9 (*føre-var-prinsippet*) står det at når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningsvedtak. Vassdraget er allerede regulert og det søkes nå om en ytterligere utnyttelse av vassdraget. Ut i fra de opplysninger som har kommet fram under saksbehandlingen mener NVE at det her er fare for alvorlig og irreversibel skade på naturmangfoldet.

Landbruk

I følge søknaden vil tiltaket ikke føre til negativ virkning for landbruket. I følge kommunen er grunneierne rundt Hetlandsvatnet bekymret for at lav vannstand i vatnet fører til at utløpet til Fisteråna gror igjen. Dersom dette skjer vil store nedbørsmengder kunne føre til flom innover dyrket mark. Under befaringsfart ble NVE oppmerksom på at nedre deler av innmarka var gjennomtrukket av vann ved dagens reguleringsforhold. Dersom det legges til rette for et godt flomoverløp i utløpet av Hetlandsvatnet mener NVE at dette temaet ikke vil være av betydning for konsesjonsspørsmålet.

Landskap og brukerinteresser

I følge søknaden og konsekvensvurderingen er det ikke knyttet spesielle friluftsinnteresser til Fisteråna og Hetlandsvatnet. I søknaden er konsekvensen satt til ubetydelig. Gjennom høringsrunden har NVE blitt gjort oppmerksom på bruken av Hetlandsvatnet. For NVE kan det virke som om verdien av friluftsliv har blitt noe underkommunisert igjennom søknad og konsekvensvurdering. Kommunen påpeker at vatnet blir brukt både til skøyting og fritidsfiske. Et enkelt søk på internett viser at det er

knyttet betydelige friluftsinnteresser til Hetlandsvatnet som bading, fritidsfiske, skøyting, grilling samt at det er etablert regionalt kjente turstier langs vatnet. Fister skole og barnehage benytter området som turmål både sommer og vinter. Det arrangeres årlige skøyteløp når isen legger seg. Langs vatnet går det en godt merket DNT-sti langs en av fylkets mektigste morenerygger (i følge DNTs nettsider). Turstien starter og ender ved tilrettelagt parkering ved utløpet av Fisteråna. Det er også tilrettelagt rasteplass med benker og do like ved vannkanten av Hetlandsvatnet. Etter NVEs befaring ba vi søker om et kart som viser tørleggingssoner ved Hetlandsvatnet. Tiltakshaver har fått loddet opp vatnet og oversendt et kart som ikke gir noe godt bilde på hvilke landskapsmessige virkninger en regulering på 110 cm vil få. I tilleggsvurderingen ble det kun vurdert 30 cm senkning i stedet for de omsøkte 50 cm. For å vurdere effekten på landskapet mener NVE at hele den omsøkte reguleringen må vurderes dvs. 110 cm. I oversendt dokument fra tiltakshaver virker det for NVE som om det kun er vurdert 60 cm senkning fra normalvannstand. NVE er ikke overbevist om at 110 cm regulering vil ha liten negativ konsekvens for landskapet slik det er vurdert i søknaden.

Fylkesmannen påpeker at Hetlandsvatnet er et stort vatn som ligger nær nasjonal turistveg og blottlegging av strandsonen vil virke visuelt skjemmende og dermed redusere landskapsverdiene. Etter en helhetsvurdering av innkomne opplysninger er NVE av den oppfatning at økt regulering vil komme i konflikt med landskap- og friluftsverdier knyttet til Hetlandsvatnet.

Samfunnsmessige virkninger

I følge søknaden vil tiltaket ha en positiv betydning for Hjelmeland kommune ved at sysselsettingen ved anlegget trygges. Sammenlignet med tilsvarende tiltak er de samfunnsmessige positive virkningene beskjedne. NVE vurderer konsekvensene av tiltaket som konfliktfylt. Selskapet har allerede en konsesjon etter vannressursloven, og vi er av den oppfatning at selskapet kan sikre driften av settefiskanlegget igjennom andre tiltak enn å øke reguleringsmagasinet i Hetlandsvatnet samt redusere minstevannføringsslipet i Fisteråna. NVE fikk under befaring inntrykk av at selskapet vil kunne benytte seg av den eksisterende reguleringen på en mer effektiv måte dersom selskapet gjør investeringer ved utløpet av Hetlandsvatnet som bidrar til å sikre vannressursen samt til å bedre forholdene for grunneierne rundt vatnet.

Oppsummering

Tiltaket vil gi en sikrere vanntilgang til settefiskanlegget i tørre perioder. NVE er av den oppfatning at vurdering av konsekvensene av tiltaket i søknaden ikke beskriver de reelle virkningene.

I NVEs vurdering av tiltaket er det av vesentlig betydning at redusert slipp av minstevannføring og ytterligere senking av Hetlandsvatnet vil kunne redusere levestandardene for elvemusling og gyte- og oppvekstområdene for fisk. Vi mener også at landskapet og friluftslivet vil bli negativt påvirket av tiltaket. Dette gjelder først og fremst reguleringen av Hetlandsvatnet. Den største konflikten ligger likevel i bortfall av vann i elva og hvordan dette vil påvirke habitatet til elvemuslingen samt vertsfisk. NVE er klar over at det vil være gunstig for settefiskanlegget ved Fister å redusere minstevannføringen samt utvide reguleringsgrensene, men hensynet til anadrom fisk og rødlistearten elvemusling må ivaretas. Slik tiltaket fremstår i sin helhet mener NVE at tiltaket ikke kan aksepteres med tanke på allmenne interesser knyttet til vassdraget.

NVEs konklusjon

NVE mener at ulempen ved økt regulering av Hetlandsvatnet og redusert slipp av minstevannføring er større enn fordelene. Kravet i vannressursloven § 25 er ikke oppfylt.

Øvrige forhold som er tatt opp av høringspartene gjelder i større grad krav til vilkår og avbøtende tiltak eller andre forhold som ikke er av betydning for vår konklusjon. Grunnet avslaget er ikke disse drøftet her.